

i spomendanima svetaca, odnosno primjena kalendarskoga načela. Osim toga, prisutno je i nasljeđivanje imena članova obitelji (roditelja, djedova) te kumova, ali i ponavljanje imena u djece. Pored osobnih imena, autorice manje poglavlje posvećuju i osvrtu na pridjevke i prezimena, čija podrobnija analiza može upućivati i na neke šire značajke osobe nositelja prezimena, primjerice na zanimanje ili podrijetlo.

Slijede „Sažetci“ (79-82) na hrvatskom, engleskom i talijanskom jeziku te „Prijepis“ (83-302) matice Umaga kao središnji i najopsežniji dio knjige. Na samome kraju nalazi se kazalo sadržaja (303).

Matična knjiga krštenih župe Umag (1483. – 1643.) vrijedno je i cjelovito djelo koje, osim što nudi prijepis najstarije matice na ovim prostorima te time omogućava i olakšava znanstvenicima pristup izvoru, pruža i uvid u mogućnosti i metode istraživanja takve vrste izvora. Novi je to prinos bogatoj povijesti Istre te poticaj daljnjim istraživanjima i usporedbama društvenih procesa istarskih mikrosredina kroz povijest.

Gabriela Braić

Marino Budicin, *Povijesno-urbanistički aspekti Mletačke Istre. Prema crtežima iz Državnog arhiva u Veneciji*, Povijest Istre VII, Pazin: „Josip Turčinović“, 2019., 467 str.

Knjiga Marina Budicina *Povijesno-urbanistički aspekti Mletačke Istre. Prema crtežima iz Državnog arhiva u Veneciji*, kao što sam naslov zorno sugerira, obrađuje istarske gradove i gradiće u nekadašnjem mletačkome dijelu Istre i to kroz crteže i dokumente o građevinskim pothvatima ili traženjima dozvola za njih, pohranjene u venecijanskome arhivu. Autor je niz radova na tu temu objavio u posljednjih dvadesetak godina (što je navedeno i u kolofonu knjige), a neki su od njih uvršteni i u ovu knjigu koja je sedma u ediciji Povijest Istre (prvih šest u izdanju pulske Zavičajne naklade „Žakan Juri“, a potonja u izdanju pazinskoga „Josipa Turčinovića“ uz sunakladništvo Zavičajne naklade „Žakan Juri“).

Povijesno-urbanistički aspekti Mletačke Istre prikazani su kroz deset poglavlja, a na kraju su dodana i vrlo važna kazala, od kojih posebni značaj ima „Kazalo stvari i pojmova vezanih uz povijesni kontekst Mletačke Istre“.

Uvodno poglavlje naslov dijeli s naslovom same knjige (5-88) i obrađuje povijesne podatke vezane za Mletačku Istru u kontekstu njezine administrativno-teritorijalne podjele u ranome novom vijeku (gradovi, *terre* i kašteli), ali i povijesnoga i društvenoga razvoja te u tom smislu nezaobilaznih kriza 16. i 17. stoljeća, migracijskih kretanja i ekonomskoga stanja, kao i uspona krajem 17. i u 18. stoljeću. U vezi s popravljanjem situacije potkraj 17. i u 18. stoljeću, autor ističe oživljavanje graditeljske djelatnosti i uspoređuje ju s veličanstvenim razdobljem od 14. do početka 16. stoljeća, kada su nastale mnoge nove građevine, ali i obnovljene stare. Kao što to uvodnom dijelu i priliči, Budicin donosi iscrpan pregled historiografije i dosad objavljenih ikonografskih izvora važnih za proučavanje povijesti urbanističkoga razvoja mletačkoga dijela Istre (često citirane horografije od 16. do 18. stoljeća, ali i crteži, skice, karte, planovi i vedute). Uvodnom dijelu pripada i poglavlje „Mletački državni arhiv i njegovi ikonografski izvori o povijesno-urbanističkim aspektima načelnikovih središta nekadašnje Mletačke Istre“, uz napomenu kako je izvorni tekst članka objavljen na talijanskom jeziku 1998. u knjizi *Aspetti storico-urbani nell'Istria veneta. Dai disegni dell'Archivio di Stato di Venezia* (a cura di Marino Budicin, Trieste – Rovigno 1998.). Upravo se u Državnome arhivu u Veneciji, u koji su dospjeli dokumenti nastali djelovanjem raznih pisarnica nadređenih pokrajinskim i lokalnim organima, čuva najbogatija zbirka kartografskih i ikonografskih materijala o mletačkome dijelu Istre u ranome novom vijeku. Prve karte koje se odnose na gradiće Mletačke Istre potječu iz 16. stoljeća. Sačuvani materijali dijele se u tri skupine i to s obzirom na institucionalnu hijerarhiju iz mletačkoga doba unutar koje su nastajali: lokalna provenijencija (crkvene i svjetovne gradske institucije), koparski načelnik i kapetan te rašporski kapetan i konačno, središnji i glavni uredi i magistrature Mletačke Republike. Najvažniji fond za potonju skupinu je *Provveditori Ufficiali alle Rason vecchie* (Providuri staroga prava), iz kojega potječe najviše u knjizi objavljenih crteža. *Providuri staroga prava* bili su vezani za upravljanje javnim dobrima pa su se u svome radu često služili kartografskim i slikovnim materijalima. Važni su i fondovi *Senato Rettori*, *Senato Mar*, *San Nicolò del Lido*, *Provveditore soprintendente alla Camera dei confini*, *Provveditori da terra e da mar*, *Provveditori alle fortezze* i dr. Ukupno je iz 21 arhivskoga fonda u knjizi objavljeno 139 ilustracija. Vidljivo je kako se ikonografska dokumentacija odnosi uglavnom na sve glavne načelničke centre, ali ima i materijala vezanih za sela koja ih

okružuju. Najviše je crteža vezano za Kopar, Poreč i Rovinj. Konačno, autor na kraju uvodnoga poglavlja govori o karakteristikama objavljenih kartografskih i ikonografskih materijala.

Rovinju, na koji se odnosi čak 22 crteža, posvećeno je drugo poglavlje: „Razvoj rovinjskog naselja na kopnu, s druge strane kanala (17. i 18. st.)“ (89-129). U 17. stoljeću je Rovinj doživio značajne promjene u smislu razvoja gradskoga prostora. Naime, prestankom vojnih opasnosti, gradske se zidine sve više počinju pretvarati u dijelove stambenih objekata. Također, nastanjeni prostor nasuprot otoka, *borgo*, odvojen od njega kanalom koji se polako počinje zatrpavati, poprima obilježja gradskoga predgrađa i preuzima ulogu zidina u smislu predziđa i štita grada. Budicin opisuje razvoj gradskoga predgrađa u 17. i 18. stoljeću koristeći se nekolicinom crteža (iz 1619., 1749., 1755. i 1756.), kao i katastarskim planovima iz 19. stoljeća te objašnjava etapno širenje grada prema kopnu, odnosno razvoj naselja preko kanala. Tu je autor detektirao dvije razvojne faze: drugu polovicu 17. stoljeća i 18. stoljeće. U drugoj polovici 17. stoljeća tri su urbanistička sadržaja označila razvoj naselja preko kanala: stambeni, gospodarski i vjerski, a sve to nije bilo određeno nekim urbanističkim planom.

U trećem se poglavlju Budicin pozabavio umaškom gradskom jezgrom: „Prilog poznavanju javnih arhitektonsko-urbanističkih struktura povijesne jezgre Umaga u mletačko doba“ (131-163). Nakon opsežnoga uvodnog dijela, u kojem daje opći pregled mletačkih graditeljskih inicijativa u Istri u ranome novom vijeku, gdje konstatira kako je nakon velikih napora uloženi u obrambenofortifikacijsku funkcionalnost naselja u 16. i 17. stoljeću, posljednje stoljeće mletačke vlasti u Istri proteklo u znaku brige za tzv. institucionalno-funkcionalni gradski inventar (gradske palače, lođe, zdenci, zalagaonice, fontici i sl.), autor prelazi na stanje u umaškom načelništvu (*podesteria*). Ističe kako se iz dosadašnjih radova o Umagu može iščitati stanje urbanoga ustroja s obrambenim, stambenim i javnim strukturama, s kasnoantičko-srednjovjekovnom jezgrom i predgrađem novijega datuma. *Terra Umag* obuhvaćala je gradsko područje (župa svete Marije Velike), a *podesteria* Umag i seosko područje (župe svete Marije Snježne i Lovrečica). Izvješća mletačkih dužnosnika u 17. i 18. stoljeću u Umagu spominju nezavidnu gospodarsku situaciju: siromaštvo i oskudicu. S druge pak strane, demografski podaci pokazuju porast broja stanovnika, što se onda moralo odraziti i na porast obiteljskih jezgri i stambenih zgrada. Budicin ističe kako

je taj aspekt imao pozitivne učinke na proizvodne djelatnosti (hrana) te kako bi ga trebalo podrobnije istražiti. Pokušaj urbane obnove u Umagu započeo je 30-ih godina 18. stoljeća obnovom župne crkve, koja je i prije bila presudna u oblikovanju središta grada. Petnaest godina nakon njezine obnove (dovršena 1757.) krenulo se tražiti dopuštenje za izgradnju nove cisterne (postojeće su bile nedostatne i ugrožene dotokom slane vode). Mletački je Senat odluku o odobrenju izglasao 1773. godine. Nova je cisterna, zidnoga uzdignutog tipa kako bi se spriječilo prodiranje slane vode, podignuta pored stare koja je tada srušena. Dokumenti o gradnji svjedoče i o imenima majstora, među kojima su prednjačili Rovinjci. Arhivski dokumenti bilježe i potrebu obnove ruševne pretorske palače kasnih 70-ih godina 18. stoljeća. Međutim, gradska blagajna, u čijoj je nadležnosti bilo njezino održavanje i obnova, nije mogla podnijeti taj teret pa do obnove vrlo vjerojatno nije ni došlo. Nije došlo ni do ostvarenja projekta izgradnje zdravstvene stražarnice 1774., koja se također spominje u dokumentima. Oskudni gradski prihodi iziskivali su poduzimanje određenih koraka. Jedan od njih je bio i prodaja dijela zemljišta i javnih zidina uza dvorište gradske palače kako bi se učvrstila vrata gata. Prilog poglavlju o umaškim graditeljskim pothvatima u 18. stoljeću su i popisi, tzv. *Anagrafi venete*, te prijevodi dokumenata o gradnji cisterne i obnovi pretorske palače.

Četvrto je poglavlje „Vodovod »Sv. Martina« i zdravstvena stražarnica Buzeta. Dva predložena, ali neostvarena projekta tijekom osamdesetih godina 18. stoljeća“ (165-203). U uvodnome dijelu autor donosi niz podataka o stanovništvu Buzeta u drugoj polovici 18. stoljeća (prema *Anagrafi venete*) te o ekonomskoj situaciji koja se iz toga iščitava. U uvodnome dijelu donosi i opise situacije u Buzetu prema viđenju mletačkih dužnosnika na tom području u drugoj polovici 18. stoljeća. Stanovništvo je bilo siromašno, a ekonomska situacija nimalo blistava, no ipak su se dogodili značajni graditeljski pothvati i u sakralnom i u svjetovnom segmentu. Najviše je bilo privatnih pothvata u graditeljstvu, no važni su se projekti ostvarili i u javnome gradskom prostoru (obnova glavne crkve i velike cisterne). Planiralo se izgraditi i vodovod koji bi iskoristio izvor na obronku sjeveroistočno od sela Sv. Martin i u slobodnom padu proveo vodu do Buzeta, za što je unatoč visokoj cijeni postojala i privola vlasti, no ipak do njegove gradnje nije došlo. Umjesto toga, obnovljena je cisterna, što je bilo kratkoročnije i manje skupo rješenje. Ipak, nacrti i projektna dokumentacija svakako su zanimljivi i prvi

se put u historiografiji pojavljuju (nakon spomena u časopisu *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* 1901.) upravo u ovome Budicinovu radu. Pored projekta izgradnje vodovoda, planiralo se izgraditi i tzv. zdravstvenu stražarnicu jer je postojeća bila stara i derutna. No, ni taj projekt nije zaživio. Na kraju autor donosi niz priloga vezanih za ta dva neostvarena projekta.

„Sustav utvrđenih i obrambenih struktura obalnih središta Mletačke Istre neposredno nakon uskočkoga rata (1619. – 1620.)“ (205–242) naslov je petoga poglavlja. Na temelju izvješća mletačkih dužnosnika, autor donosi pregled vojnoobrambenih prilika u Istri na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće te u razdoblju prve četvrti 17. stoljeća, kada je Istra bila poprište sukoba u okviru Uskočkoga rata. Sva izvješća naglašavaju dotrajalost gradskih bedema i utvrda na kojima je počivao obrambeni sustav, posebno ističući slabosti Buzeta kao glavnoga grada kapetanata te Kopra, Milja i Pule. Obrambenofortifikacijski sustav u Istri sastojao se od obalne kontrole (naoružane lađe) i obrambenoutvrđenih struktura pojedinih središta na obali i u unutrašnjosti i od zaštite granice prema Carstvu (Buzet, Hum, Draguč, Vrh i Sovinjak). Po završetku Uskočkoga rata Senat poduzima niz mjera vezanih za nadzor istarskih i kvarnerskih obala te poboljšanje obrane gradova Mletačke Istre. Krajem 1618. providurom teritorijalnih jedinica Terraferme i Istre postao je Antonio Barbaro, koji je dobio zadatak obići važne strateške točke istarske obale i utvrditi njihovu utvrđenost, odnosno spremnost na obranu od vojnih napada. Na raspolaganje su mu stavljeni i inženjeri koji su s njim pošli put Istre i upravo iz prve polovice 1619. datiraju nacrti i prikazi istarskih obalnih gradova (Pule, Rovinja) u kojima se razmatraju njihove obrambene mogućnosti te nešto poslije (u kolovozu) i plan grada Kopra. Obnova zidina i uopće fortificiranje su nakon preglednih pothvata 1619. i 1620. i prestanka opasnosti ustupili mjesto urbanograditeljskom razvoju istarskih gradića. Budicin donosi niz informacija o fondovima Državnoga arhiva u Veneciji u kojima se čuva gradivo vezano za probleme obrambenih sustava u Istri te u prilogu donosi prijevode nekolicine dokumenata koji zorno ilustriraju situaciju u Mletačkoj Istri na početku 17. stoljeća.

Među gradivom Državnoga arhiva u Veneciji čuva se i ono vezano za obnovu palače porečkoga podestata iz 1673. godine. Poglavlje „Palača porečkoga podestata. Kronologija rekonstrukcije iz 1673.“ (243–258) osim obnove palače, prikazuje i stanje u Poreču u drugoj polovici 17. stoljeća,

kada se grad demografski i ekonomski oporavlja. Sedamdesetih godina 17. stoljeća se zbog priljeva brojnih obitelji s Krete, u kolonizacijskom pothvatu Republike, odredilo da se za njih sagrađe nove kuće u Poreču. U zamahu graditeljske djelatnosti dolaskom imigranata u grad, na red je došla i obnova tada već četiri stoljeća stare pretorske (podestatove) palače, od koje danas nije ništa ostalo. Neslavno je, zbog izdašnih financijskih troškova, završilo nekoliko inicijativa za njezinu obnovu pokrenutih prije 1672./1673. Obnova je povezana s Krećanima jer se naložilo da se ona provede tako da se iskoristi materijal koji je ostao od gradnje njihovih kuća. Budicin donosi i prijevod troškovnika za njezinu obnovu. Pitanje financiranja skupocjene obnove bilo je vrlo važno i rašporski se kapetan na neko vrijeme u svrhu bolje kontrole preselio u Poreč. Autor ističe kako iz dokumentacije izvire važno pitanje koje se proteže čitavo vrijeme mletačke prisutnosti u Istri, a to je financiranje obnove javnih zgrada, odnosno u čijoj je to nadležnosti (lokalne zajednice ili državnoga proračuna). Obnova je započela u jesen 1673., a datum dovršetka nije poznat, no zasigurno je bila gotova do travnja naredne godine i to uz uštedu značajne količine dukata prvotno predviđenih za njezinu obnovu. Ni dvadeset godina poslije, dokumenti ponovno govore o trošnoj i nenastanljivoj palači. Ipak, iako je njezina obnova bila možda samo privremeno „krpanje“, ona svjedoči o promjeni situacije u Poreču, što potvrđuje i niz drugih graditeljskih zahvata tih godina: 1674. peć za pečenje zemlje i vapnenica, 1675. cisterna unutar načelnikove palače, uređenje zatvora, 1676. obnova dijela zidina.

Slijedi nekoliko poglavlja o graditeljskim zahvatima u društveno-ekonomskom kontekstu druge polovice 18. stoljeća. Prvo od njih odnosi se na Oprtalj: „Epizoda o urbanističkom uređenju u Oprtlju. Dodjela koncesije o *pravu naslona* 1777. i 1778. godine“ (259–286). Autor povezuje podatke o stanovništvu (*Anagrafi venete*) iz druge polovice 18. stoljeća s dokumentacijom o urbanističkim zahvatima u toj *podesteriji*. U Oprtlju je 1749. dovršena obnova zvonika, a 1760. proširenje crkve sv. Jurja. U drugoj polovici stoljeća aktualna su bila pitanja javnih zgrada (ponajprije općinske palače) te stambenih kuća koje su se još od 17. stoljeća počele naslanjati na gradske bedeme. Naslanjanje je uzelo maha u 18. stoljeću, o čemu svjedoči i dokumentacija pohranjena u fondu Državnoga arhiva u Veneciji vezana za tijelo nadležno za upravljanje tzv. javnim dobrima (*Ufficiali alle Rason Vecchie*). Godina 1777. i 1778. doneseno je 19 terminacija u korist stanovnika koji su svoje

nove zgrade htjeli prisloniti na gradske bedeme, a sve potvrđuje i nacrt iz 1779. godine. Gradske su zidine i u Oprtlju, kao i u ostalim istarskim gradovima, tada već posve izgubile svoju obrambenu funkciju. Tlocrt Oprtlja iz 1779. donosi i legendu s imenima podnositelja zahtjeva što, povezano s drugim izvorima, omogućuje izradu topografske stratifikacije stanovništva.

Slijedi poglavlje o graditeljskoj aktivnosti u Sv. Lovreču „Kronologija zahvata na pretorskoj palači Svetoga Lovreča u drugoj polovici 18. stoljeća. Posljednji pokušaji restauracije te javno-institucionalne zgrade“ (287-323). Na početku rada autor se pozabavio problemom gradskih zidina (romanika) i lokacijom župne crkve sv. Martina, odnosno njezinom uklopljenošću u prostor gradskih zidina. Donosi oprečne poglede na položaj crkve u odnosu na zidine Marija Mirabelle Robertija i Ante Šonje. U mletačkom su razdoblju, kada je Sveti Lovreč (1304. – 1394.) bio sjedištem kapetana i podestata istarskoga pazenatika (seoskoga područja izvan jurisdikcije pojedinih gradova), poduzeta tri važna graditeljska pothvata: nastanak novog dijela tzv. „mletačkih zidina“, podizanje nove gradske palače (rekonstrukcija zgrade koja je u ranome 14. stoljeću postala sjedište načelnika) i izgradnja javne cisterne. Zahvati su bili potrebni i na kući vojnoga zapovjednika, gradskim zidinama, vratima i kulama, fontiku, sirotištu, uljari s prešom (1425.) te na cisterni gradske palače. Sv. Lovreč je nakon ukinuća sjedišta kapetana izgubio na važnosti. Bio je jedna od 18 istarskih *podesteria* i pretrpio je sudbinu mnogih manjih sredina na graničnom području. Od 1200 stanovnika sredinom 16. stoljeća, sredinom sljedećega bilo ih je svega 240. Demografska situacija se s vremenom poboljšala pa je do kraja 18. stoljeća broj porastao na oko 1000. U 18. stoljeću su glavne djelatnosti na tom teritoriju bile poljoprivreda i stočarstvo, a stočni je fond bio pozamašan (prema *Anagrafi venete*). Demografsko oživljavanje podrazumijevalo je i ono ekonomsko pa je u tom smislu došlo i do nekih graditeljskih pothvata. U fondu Savio cassier (Mudri blagajnik) čuva se niz dokumenata o pokušajima obnove njihove palače u drugoj polovici 18. stoljeća. Sutlovrečki načelnik Da Mosto je 1777. dao izraditi vještačenja za popravak palače, pisarnice i cisterne i poslao ih je u Veneciju. Senat, odnosno Magistrato dei Deputati ed Aggiunti sopra la provvision del denaro pubblico, nije odobrio zahvate. Novi je pokušaj uslijedio s novim načelnikom 1779. godine. Vrlo detaljno vještačenje ovoga je puta obuhvatilo samo općinsku zgradu, a dokument predstavlja važan izvor za barem približnu rekonstrukciju izgleda zgrade. Zahvat je odobren

duklima od 1780. i do jeseni 1782. popravljena je cisterna, palača i pisarnica, no jeseni 1785. načelnikova zgrada pretrpjela je nova oštećenja i bila su potrebna nova ulaganja. Devedesetih su načelnici prestali tražiti sredstva za obnovu zgrade i živjeli su u najmu u privatnome stanu, a palača je stavljena na prodaju, no do pada Republike prodaja se nije dogodila. Urušila se 1836. godine. Priloženi su brojni prijevodi dokumenata na temelju kojih je rad nastao.

Treći u nizu iz cjeline posvećene drugoj polovici Ottocenta je rad o obnovi župne crkve u brtoniškoj Novoj Vasi: „Inicijativa za obnovu župne crkve u Novoj Vasi na Mirni u društveno-ekonomskom kontekstu druge polovice 18. stoljeća“ (325–348). Selo je nastalo u 15. stoljeću, a bilo je u sastavu grožnjanske *podesterije*. Na temelju priloga i rabote stanovnika 1639. je produžena župna crkva i obnovljen zvonik. Pored stambenih objekata u mjestu su postojale samo tri javne zgrade, i to crkvene: župna crkva, zvonik i župni ured. U drugoj polovici 18. stoljeća (1784./1785.) u Novoj Vasi je bilo oko 350 stanovnika i tražili su obnovu župne crkve sv. Mihovila. Dokumentacija o tome nalazi se u fondu Savio cassier, a Budicin dio dokumenata donosi u prilogu ovom poglavlju.

Cjelinu zatvara rad o rovinjskom Trgu na rivi: „Topografija rovinjskog Trga na rivi. Prema ikonografskim prikazima iz druge polovice 18. stoljeća“ (349–404). Budicin ističe kako je Trg na rivi od kraja 17. stoljeća počeo dobivati obilježja mjesta na kojem su se odvijali svi važniji gradski događaji – tzv. *platea comunalis*. Takvo stanje potvrđuju i arhivski izvori, naročito oni kojima su priloženi zahtjevi za dodjelu koncesija na javne površine za obavljanje privrednih djelatnosti i izgradnju zgrada, a uz koje su priloženi i crteži – ikonografski izvori za proučavanje topografije luke sv. Katarine i Trga na rivi. Nacrti su važni jer datiraju u vrijeme vrhunca razvoja naselja u mletačkom razdoblju, kada je oblikovano ono što danas smatramo povijesnom jezgrom. Na temelju tih crteža Budicin je analizirao gradski prostor i njegovo funkcioniranje.

Posljednji dio knjige su kazala. Najvažnije među njima svakako je „Kazalo stvari i pojmova vezanih uz povijesni kontekst Mletačke Istre“ (405–440), koje predstavlja izvrsno pomagalo za istraživanje mletačke povijesti Istre, ali i snalaženje u „šumi“ mletačkih upravnih, sudskih i drugih tijela.

Svakako vrijedna pomagala za snalaženje u knjizi su i „Kazalo imena“ (443–457) te „Kazalo mjesta“ (458–465).

Iako je veći dio sadržaja ove knjige već otprije poznat, što kroz objavu pojedinih članaka u časopisima, što u knjizi na talijanskome jeziku iz 1998., ova je knjiga dopunjena novim saznanjima kao i iznimno vrijednim „Kazalom stvari i pojmova“. Moram naglasiti da je autor, vrlo altruistički i kolegijalno, zainteresiranim kolegama istraživačima ponudio modele i detaljne upute za nimalo jednostavno snalaženje u brojnim fondovima mletačkoga arhiva te ponudio zanimljive modele interpoliranja različitih izvora, primjerice povijesnodemografski važnih *Anagrafi venete* i gradiva o graditeljskoj aktivnosti, koji omogućuju jasniju i podrobniju analizu i rekonstrukciju stanja u gradovima, gradićima i selima nekadašnje Mletačke Istre u posljednjim stoljećima mletačke vlasti na ovim prostorima.

Danijela Doblanović Šuran

Osnovna škola Šijana – Pula. Spomen-knjiga 1898. – 2018., ur. Slaven Bertoša, Pula: Osnovna škola Šijana, 2018., 376 str.

U povodu sto dvadeset godina djelovanja Osnovne škole Šijana u Puli izišla je 2018. spomen-knjiga čiji je glavni urednik Slaven Bertoša. Monografija je obuhvatila povijest škole, počevši od djelovanja Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru, dodatno obogaćena brojnim fotografijama, popisom djelatnika i popisom učenika, kao i različitim sjećanjima na školu. Ovom je knjigom pulska Osnovna škola Šijana predstavljena javnosti te svim dosadašnjim, ali i budućim učenicima.

Spomen-knjiga započinje „Predgovorom“ (5–6) Slavena Bertoše i izvršne urednice Marije Belullo, koji su opisali dugu povijest škole. OŠ Šijana dugo je godina smatrana najkvalitetnijom osnovnom školom u Istri, stoga ne čudi činjenica da su je polazili mnogi učenici čija imena danas zauzimaju značajno mjesto u intelektualnom i društvenom životu Istre, a i mnogo šire. „Riječ ravnateljice“ (7–13) Alme Tomljanović donosi popis najvažnijih projekata koje škola danas provodi.

Slijedi dio knjige u kojem je kronološki prikazana povijest OŠ Šijana. Prvi je prikaz „Škola Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru u Puli“ (15–25) napisala Marija Belullo. Cilj Družbe bio je osnivanje što većega broja hrvatskih škola u Istri radi sprječavanja denacionalizacije Hrvata. Prikaz donosi i niz